

# Zdravje za vse kot sodobna imperialistična utopija

*Imperativ zdravja je sočasno dolžnost slehernega človeka in splošen cilj vseh ljudi.*

Michel Foucault

<sup>1</sup> Simulaker, pravi Baudrillard, ni nekaj, kar prekriva resnico, ampak je resnica, ki prekriva dejstvo, da ne obstaja. Zdravje je tak simulaker, zato je imperativ zdravja še toliko bolj bizaren.

Kako deluje današnji hiperkapitalizem? Ni res, da se nam še sanja ne, kako deluje, čeprav je to delovanje kompleksno in precej drugačno, kakor je bilo v času, ko sta ga analizirala Marx

in Engels. Vsekakor lahko rečemo vsaj to, da je v svetu, ki je simuliran in nasičen s simulakri,<sup>1</sup> zelo aktualno in zelo pomembno govoriti o konkretnih in še neokupiranih oziroma nesimuliranih ozemljih, ki ne bodo nikoli vključena v globalno Vse, tj. v Imperij. V isti perspektivi je pomembno razmišljati tudi o subjektu, ki ga ni mogoče simulirati, o singularnosti, ki nima nikakršne lastnine, ima pa to, kar najdemo v znani izjavi Alaina Badiouja: *kdor nima ničesar, ima disciplino*. In natanko disciplina, celo špartanska disciplina, natanko odrekanje, skromnost so koncepti, s katerimi se bo treba še ukvarjati, da bi razumeli, v kakšnem mehkem hiperkapitalizmu živimo in kako nas z lahkoto spreminja v konformistične zdrave gmote mišic in vsega drugega, kar se ujema s proizvodnjo zdravja, simulakrov, družbenih razmerij moči in odnosov odvisnosti, ki jih podpira zdrav način življenja.

Propaganda prav zato nenehno – kot bi poslušali Tita ali Kardelja – govori o svetlih obzorjih, potrebi po zdravem načinu življenja, zdravju za vse in *vsakogar*. A kdo so vsi in kdo je *vsakdo* v današnjem izmučenem svetu, ki sicer noče niti slišati za socializem, vendar obenem s pridom uporablja njegova spoznanja, kako je treba manipulirati s širokimi ljudskimi množicami?

## Začetna vprašanja

Nobenega resnega ali smiselnega spora ne more biti, ni nikakršne dileme, zadeva je popolnoma, kristalno jasna in morda celo razumljiva, racionalna: obstaja imperativ zdravja (Lupton, 1995). Nekoč v socializmu smo na primer morali biti vsi pionirčki ali komunisti, danes moramo biti vsi zdravi, lepi in močni; nekoč nas je potreboval socializem, danes nas kapitalizem – vse drugo so zgolj detajli.

<sup>2</sup> Za razumevanje same narave iracionalnih in/ali racionalnih izbir, ki jih zmore človeško bitje, je dobro prebrati izvrstno knjigo Dana Arielya *Predictably Irrational: The Hidden Forces That Shape Our Decisions*.

<sup>3</sup> Utegne biti nadvse dobrodošlo, če si bralec ali bralka privošči še tole vznemirljivo branje o naravi fantazme: Slavoj Žižek: *The Plague of Fantasies*.

Seveda imperativ zdravja ne visi v praznem prostoru in ni od včeraj. Nastal je v kulturi, ki pa se je v zadnjem času močno preobrazila, dobila nove groteskne razsežnosti, postala drugačna, kot smo je bili vajeni, zato je videti, da je čedalje manj objektivna in znanstvena ter vse bolj prežeta z vraževerjem, celo z mistiko, s tradicionalnimi oblikami razmišljanja in samega zdravljenja bolezni. Mirno lahko govorimo o kulturi simulacij, ki je prežeta z znanstvenim diskurzom, z logiko, ki jo zastopajo zlasti *reality shows*, za katere lahko pokažemo, da so povezani z vsem, le z realnostjo ne, in posebej z medicino (Lupton, 2003).

Imperativ zdravja je v kulturi simulacij in simulakrov namenjen *vsem*, ki so simulacija, subjektom, ki so voljni sprejemati simulacije in njihovo kulturo – subjekt se imenuje terminalni, o njem pa bo še tekla beseda.

Bolj preprosto rečeno: znanost mora v teh časih bolj kot kdajkoli skrbeti za družbene neenakosti in jih ohranjati, zato da imajo elite proste roke na poblaznelih svobodnih trgih, kar v zadnji posledici pomeni, da morajo ljudje tekMOVati med seboj za zdravje in tisti, ki jim uspe, se lahko pridružijo izbrancem, za druge pa ni pomoči, saj zanje velja, da niso dovolj zdravi, da so vsaj nekateri preveč hendikepirani, da so slabi proizvajalci in morda še slabši potrošniki, kar je seveda čisto preveč, kajti treba je veliko delati in veliko porabljeni, se zabavati in udeleževati spektaklov, karnevalov in ceremonij, ker vse drugo pač ni vredno počenega groša, zato subjekt kot singularnost ne obstaja v duhovnih obzorjih ljudi, če pa se že po naključju pojavi, lahko deluje le kot travma v strogem Freudovem pomenu besede – kar je seveda zelo dobro.

Ljudje zaradi opisane dominance, kajti prav o njej govorimo, čedalje bolj verjamejo, biološke vede pa jih pri tem še podpirajo, da je bolezen, vključno s smrtjo, le drobna nerodnost, majcena napakica v naravi, ki naj se pojavi, če se že res mora, le v pozni starosti, najraje pa seveda nikoli.

Toda zakaj bi morali biti *vs*i ljudje zdravi, čemu imperativ, če pa smemo sklepati, da so ljudje racionalna bitja, zainteresirana za lastno dobro, pa tudi če niso, imajo pravico do tega, pravica pa je seveda povsem racionalna? In še: je imperativ zdravja v kakšni nenavadni povezavi z Bogom, morajo biti ljudje v zadnji instanci zdravi, ker tako pravi Bog? Jih ta sploh lahko sili k iracionalnemu in nezdravemu vedenju oziroma življenju?<sup>2</sup> Je težnja k nezdravemu tudi iracionalna in kot taka v nasprotju z Božjimi načrti? Kako torej navsezadnje lahko vemo, kaj je zdravo in kaj ne, v kakšnih razmerjih je medicina z Bogom, kaj imajo pri tem ekonomisti, se morata razum in vera končno združiti v eno oziroma Vse?

## Hendikep ali sitnosti z iracionalnim

Ko govorimo o imperativu (zdravja), se moramo vprašati, kaj je nujno, kakšna je siceršnja narava nujnosti. Je racionalna ali ne? V kateri perspektivi je iracionalna in kaj to pomeni? Ali drugače: je res nujno, da so *vs*i ljudje zdravi in za koga naj bi bili taki?

Odgovor na zapisana vprašanja je navadno en sam, fantazmatski.<sup>3</sup> Ni nujno, da je tako, je pa možno. Na primer: evolucijo (sveta) vodi Bog, ne pa načelo kontingence, kot trdi sodobna znanost, kar seveda pomeni, da se mora tudi biomedicina prilagoditi Božjemu načrtu. Pozna in prenese ta kontingenco ali ne? Je subjekt kot singularnost potemtakem sploh mogoč ali pa bo terminalni subjekt še naprej to, kar označuje beseda *terminalni*?

<sup>4</sup> Velja kajpak razmisliti tudi o možnostih upora in subjektivacije. Glej Fox in Ward: *Health identities: from expert patient to resisting consumer*.

<sup>5</sup> V zvezi s to idejo je dobro ponovno premisliti koncept človekove svobodne volje & kontingentne narave resnice, kar je v teh težkih časih gotovo vsaj nekoliko vznemirljivo. Glej Jon Williams: *Leibniz on Perfection and Contingency*.

<sup>6</sup> *Žalostno dejstvo je, da umetni inteligenci umanjka prav inteligenca*, je nekoč pripomnil Jean Baudrillard. Glej njegov *Global Debt and Parallel Universe*.

Teza: nobena fantazma ne prenese kontingence in singularnosti. Ti sta smrtni sovražnik vsake fantazme. Fantazma vselej nastane prav kot odgovor na možnost kontingence, zato nujno zajema njeno zanikanje ali utajitev.

Če usmerja gibanje veselja ljubi Bog, je to lahko le harmonična celota, v kateri ima vse svoje vzvišeno in vnaprej določeno poslanstvo, za katero kajpak ve le Bog, na Zemlji pa tako ali drugače vedo zanj vzvišeni posamezniki, ki jih vodi papež. Harmonična celota ne prenese kontingence, ki jo njeni zastopniki zato razglašajo za iracionalno izjemo, ta pa označuje tudi subjekt kot singularnost.

Ali lahko zadevo obrnemo in rečemo takole: sama racionalnost sveta izhaja iz začetne kontingence, ki ni iracionalna izjema, ampak je že del racionalne celote? V tej perspektivi iracionalna izjema sploh ni mogoča oziroma ni smiselna. Fantazma je zato odgovor na napačno (iracionalno) domnevo o obstoju iracionalne izjeme, ki jo potrjuje prav s tem, ko jo skuša zanikati ali utajiti, zato je tudi večna. Ustvariti skuša celoto brez izjeme, ki jo sicer potrjuje v njenem navideznem obstoju, obenem pa njeni zastopniki ne morejo vedeti, da je sama iracionalna. Iracionalnost torej odkrivajo na napačnem kraju. Tu je tudi izhodišče za razumevanje sovražnosti invalidov do teorije hendikepa, ki vztraja prav pri nemožnosti in sadistični oziroma samouničujoči naravi vsake fantazme, ki je kajpak prav paradoksn pogoj njene večnosti, tj. možnosti v vsakem družbenem polju; fantazma ima vselej ultimativni ali terminalni element.

Fantazma torej pravi takole: obstaja harmonična celota ali vse (na primer veselje) in iracionalna izjema, ki je pač ni mogoče pojasniti, saj nima ničesar skupnega z naravnimi zakoni; ima pa veliko skupnega z vero oziroma religijo.

Imperativ zdravja dobi v tej luči novo oprijemališče: zdravje je racionalna celota, je za vse ljudi, kar pomeni, da zanjo skrbijo vsi razumni posamezniki, pa tudi znanost, politika in sploh vsi ljudje, iracionalna izjema pa je predmet vere, zato je mogoče sožitje med znanostjo in religijo – prva skrbi za racionalnost vsega, druga pa za iracionalni presežek. Nadzor nad ljudmi je s tem popoln in kajpak zagotovljen, kar tudi pomeni, da je ultimativen ali dokončen.<sup>4</sup>

Ali pa ravno ni, kajti teorija hendikepa pravi, da je z veseljem nekoliko drugače, da sploh ni celota, harmonična pa še najmanj, da je odprto, neskljeno, ne-vse in sočasno tudi zelo racionalno. Zato načeli negotovosti in nedoločenosti nista izraz slabosti, nevednosti ali šibkosti človeškega uma, temveč sta izraz samega hendikepa sveta oziroma veselja, kar zopet pomeni, da sta tudi neusahljivi vir (človeške) kreativnosti, ki je mogoča ravno zaradi racionalne narave veselja, ki ne pozna nobene iracionalne izjeme.<sup>5</sup>

Hendikepirani torej niso le nekateri posamezniki, ampak kar nevs, hendikepirano je celotno veselje, ki je prav zaradi tega odprto, nedoločeno ter v zadnji instanci povsem nedoločljivo. Teorija hendikepa ima zato veliko več skupnega z matematiko in s kvantno fiziko kakor z invalidnostjo in medicino, z idejo zdravja pa sploh nima nikakršne zveze, saj je ta skoz in skoz fantazmatska.

Ena sodobnih fantazem o zdravju je tudi tale: genetiki bodo prej ali slej oblikovali ljudi, da bodo vse bolj inteligentni, čedalje bolj popolni, vse zmogljivejši in bodo predstavljali naslednjo racionalno stopnjo v evoluciji tega, kar imenujemo človeško. Da bi postali taki, bodo morali utelešati oziroma zastopati s svojim delovanjem tudi nove operacije iz reda umetne inteligence.<sup>6</sup> Povprašati bo kajpak treba ustrezne strokovnjake in ti bodo povedali, kako doseči ta

fantazmatski cilj, vse drugo bo steklo tako rekoč samo od sebe.<sup>7</sup> Vse to se že dogaja pred našim nosom.

Je torej fantazma, ki smo ji podrejeni vsi po vrsti, inteligentna ali morda ni? In kaj pomeni za nas, kaj nam prinaša, zakaj se je oklepamo?

V njej je vsekakor mogoče prepoznati osnovni problem, ki je tudi problem vsake oblastne družbene prakse oziroma države. Ta je namreč paradokсна. Navidezno vztraja pri svobodnih ljudeh, voljnih podložnikih, ki potrebujejo oblast nad seboj, da so ji lahko podrejeni, obenem pa jim nalaga, kako se morajo vesti, kako delovati, kar pomeni, da je že oblastna, tj. natanko to, kar potrebujejo svobodni ljudje.

Problem oblasti je torej ta, da potrebuje en sam element (svobodnega podložnika ali subjekt), ki bo vse drugo storil tako, kot mu je naročeno (naloženo pa mu je natanko to, kar je skoz in skoz racionalno), pri tem pa imel še občutek, da je svoboden – kar tudi zares je. Oblast je zaradi tega zelo racionalna. Ni čudno, da se pritožuje nad tem, kar imenuje iracionalno. Ta je presežek, ki ga ne more misliti, zato ga skuša bodisi odpraviti bodisi preprosto utajiti.

Toda racionalno jedro problema vztraja. Če hoče biti človek samostojen (znotraj družbenega polja), nujno potrebuje oblastnika nad seboj, saj se drugače sploh ne more konstituirati kot svoboden, oblastnika pa si lahko nakoplje le kot svoboden. Ko se podredi, lahko verjame v lastno neodvisnost in samostojnost, vase kot avtonomnega človeka, ki za svoj obstoj ne potrebuje nobene zunanje sile ali prisile. V tem je njegov spregled, ki gre z roko v roki z zgoraj opisanim spregledom vsakega zastopnika oblasti. Sožitje je obenem tudi granitni temelj fantazme, o kateri teče beseda.

Fantazma genetikov, da bodo oblikovali svobodne ljudi, podrejene fantazmi o racionalni zamisli o zdravju in popolnosti, pa je tudi utopična, ne le oblastna.

Kaj je torej utopija, kakšen je njen temeljni problem? Gilbert Keith Chesterton je nekoč dobro opisal temeljni problem vsake utopije. Rekel je, da imajo predstavniki utopičnega razmišljanja tale neresljivi problem: v pretres jemljejo človekovo največjo težavo, ki ni nič drugega kot izvirni greh, nato pa trdijo, da jo bodo skušali preseči oziroma odpraviti. In kaj je izvirni greh? Neposlušnost, neubogljivost, nepokorščina Adama in Eve.

Toda tako trdi uradna cerkvena različica. V resnici pa Adam in Eva ne le nista bila nepokorna in neposlušna, ampak taka sploh nista mogla biti. Prav nasprotno je bilo: lahko bi bila neposlušna, saj ju je bog ustvaril kot svobodna, vendar nista bila, ker sta se svobodno odločila, da bosta jedla z drevesa spoznanja, kar pa je nekaj čisto drugega.

O tem problemu je izvrstno spregovoril Spinoza v svojem izjemnem *Teološko-političnem traktatu*, ki ga je spisal leta 1670.<sup>8</sup> V njem je pokazal, kakšen je bil razvojni – lahko bi rekli tudi evolucijski – korak, ki ga je naredil Jezus Kristus proti Adamu in Evi. Tadva sta namreč s svojim dejanjem, ko sta jedla z drevesa spoznanja, svobodno zavrnila božji ukaz, da ne smeta jesti z njega, medtem ko se je Bog Jezusu razkril, kar pomeni, da mu ni ničesar ukazoval ali nalagal, pa ga je Jezus kljub temu ubogal.

Adam in Eva sta bila strukturno neposlušna, ne pa intencionalno. Nista bila najprej neposlušna, ampak ravno obratno. Zelo dobro sta prisluhnila božjemu ukazu in ga tudi razumela. Ukaz namreč ni bil izraz nujne in večne resnice, saj potem tako ali tako ne bi imela nobene možnosti, ampak je bil izraz možnosti, ki ni bila nujno zavezana zlu.

<sup>7</sup> Eden od problemov, s katerimi se srečujejo vsi, ki razmišljajo o tem, kaj sploh je življenje (in o tem, kaj ni), je prav gotovo tudi antropomorfiziranje življenja. Zanje so pomembne (vprašanje je, koliko se tega sploh zavedajo) zlasti oblike življenja, ki niso izključno biološke: mikroorganizmi, paraziti, epidemije, endosimbioze, genetski algoritmi, to, kar je Deleuze imenoval *neko-življenje (a-life)*, inteligenca razsredičenih sistemov, ki se organizirajo sami od sebe (*swarm intelligence*), mrežno simuliranje vojn (*netwars*). Glej Bonabeau in Thérault: *Swarm Intelligence: From Natural to Artificial Systems*.

<sup>8</sup> <<http://www.yesselman.com/ttpelws1.htm>>

<sup>9</sup> Pomembno je, da Badiou razume filozofijo kot *logični revolt*, kar dobro ponazarja razmišljanje o naravi Adama-vega in Evinega dejanja v rajskem vrtu. Ta revolt pomeni tudi vztrajanje pri čisti *multipliciteti*, še enim Badioujevem konceptu, ki ima ključno vlogo pri našem razmišljanju o sodobni fantazmi enega samega Zdravega življenja. Glej Hallward: Badiou: *A Subject to Truth*.

Jezus je šel še korak dlje. Na noben način ni bil neposlušen, ampak je svobodno sprejel kontingentni, pa vendar nujni in neodložljivi simbolni mandat. Prav zato je ultimativno utelešenje svobodnega človeka, ki sprejme nase mandat, dolžnost in odgovornost, ki je kar najtesneje zavezana naravi in funkciji resnice, za katero lahko rečemo, da je ena sama, univerzalna in večna; bistvo je, da prav kot taka potrebuje svobodno odločitev za simbolni mandat ali to, kar imenuje Alain Badiou zvestoba resnici.<sup>9</sup>

Sama ideja izvirnega greha se zato dopolni z Jezusovim dejanjem, z njegovo singularno gesto, s katero kot svoboden človek sprejme nase mandat, čeprav tega ni nihče niti pričakoval niti zahteval. Adam in Eva sta prva stopnica k temu zadnjemu dejanju, ki ga ne more preseči nobena druga praksa, pa naj se njeni zastopniki še tako sklicujejo na zdravje ali karkoli drugega.

Kaj to pomeni za naše razmišljanje o sodobni fantazmi, zapisani na začetku tega prispevka, o fantazmi, ki zajema tudi zamisel o zdravem življenju, s katero se danes tako ali drugače srečuje čisto vsak človek, saj je namenjena *vsem in vsakomur*?

Pomeni troje, zlasti pa pomeni, da nobeno utopično razmišljanje ne more odpraviti temeljne zagate človeškega bitja, ki ni izvirni greh, temveč možnost svobodnega odločanja za oblast nad seboj, kot je bilo pokazano uvodoma.

## Prvič: Zdravje kot multipliciteta

Če hočemo razmišljati o človekovem zdravju, moramo razmišljati tudi o naravi racionalnosti. Racionalno je, če se človek trudi, da bi živel zdravo življenje. A kaj je zdravo življenje, kako ve, za kaj naj se trudi?

In če govorimo o racionalnem, moramo razmisliti tudi o naravi iracionalnega, zato se lahko vprašamo, kdo vodi biološko evolucijo. Domnevati namreč smemo, da živali nimajo nikakršnega problema z razmišljanjem o tem, kaj je zdravo in kaj ni, kaj je bolj popolno in kaj manj. Zakaj ga nimajo? Ker ne razmišljajo v strogem pomenu besede, saj njihovo življenje usmerjajo instinkti. Ti so zelo racionalni in usklajeni z racionalnostjo sveta. To spoznanje je zelo pomembno, kot bomo videli na koncu tega razmisleka, ko bo napočil čas za sklep.

Obstaja vrsta zamisli, idej in konceptov, nasvetov, razmišljanj, praks, metod in tehnik, ki so tako ali drugače povezani z zdravim življenjem. In čisto brez izjeme so vsi po vrsti odvisni tudi od enega samega dejavnika, ki ni iz reda zdravega življenja – interes.

Človek mora imeti najprej interes, da bo zdravo živel. Tega lahko ima ali pa tudi ne. Toda v resnici zadeva ni tako preprosta, kajti danes obstaja tudi imperativ – človek *mora* zdravo živeti.

Kaj bi se zgodilo, če ne bi živel zdravo? Nič, zgodilo se ne bi preprosto nič. Zakaj potem toliko ljudi hoče živeti zdravo? Ker so svobodni.

Že predstavljena ideja človekove svobode je ključna za vsako prakso zdravega življenja. Vrača nas na začetek, k vprašanju, kaj vodi evolucijo, Bog ali kontingenca. Če jo vodi Bog, je kontingenca iracionalna in pomeni izjemo v sicer racionalnem vesolju. Na tej točki se zastavi tudi vprašanje, zakaj je tako težko sprejeti prepričljivejšo idejo o racionalnem ne-vsem, ki ne pozna nobene iracionalne izjeme.

Če je ne-vse racionalno, je načelo nedoločenosti in negotovosti vgrajeno v samo vesolje, kar dokazujejo tudi raziskave s področja kvantne mehanike in teorije relativnosti. Vesolje je

<sup>10</sup> Slavoj Žižek je pred kratkim (14. marca 2007) v nekem intervjuju govoril o naravi sodobnega strukturnega kapitalističnega nasilja, ki ga moramo misliti, če hočemo razumeti zdravje kot imperativ in korporativno načelo samega sveta. Pomembna dimenzija tako imenovanega subjektivnega nasilja je ta, da je včasih človek še najbolj nasilen, če ne stori ničesar, obenem pa je njegovo nedelovanje tudi etično opravičljivo. Glej *Divine Violence and Liberated Territories: SOFT TARGETS* talks with Slavoj Žižek.

v tem primeru racionalno in zavezano kontingenci, začetni diferenci.

Težnja k zdravemu življenju je zato racionalna takrat, ko ne skuša utajiti kontingence, ki je imanentna samemu veselju. Kdor skuša to narediti, je nujno zastopnik oblastnih praks, ki so zle, kar pomeni, da s svojim vedenjem in delovanjem že pripomore k zlu, čeprav obenem verjame, da živi zdravo.

V ne-vsem veselju je lahko zdravje le nedoločljiva multiplaciteta.

## Drugič: Zdravje kot korporativno načelo

Zamisel zdravega življenja je v konkretnem svetu, v katerem živimo, empirična, otipljiva. Reči moramo, da obstaja, da se razvija, širi itd. Toda bistveno je, da ne pomeni ničesar novega. V konkretnem korporativnem svetu je zdravo življenje zgolj njegov patetični privesek, navidezno revolucionarno početje, za katerega v zadnji instanci skrbijo korporacije, ki ne ponujajo trgov le zdravih izdelkov, temveč tudi ideje o njih in končno o samem zdravem življenju.

Zdravo življenje je v takem svetu pojav, ki se širi s pomočjo znanosti, medijev in korporacij. Slednje dobivajo v znanosti zadnja izhodišča za svoje uveljavljanje v družbenem polju, medtem ko je znanost zadovoljna, ker jo globalna občila širijo po celotnem Imperiju.

Zdravje v tej dimenziji sveta ni le korporativno načelo, saj je tudi njegova praksa. Kdor se ne trudi svobodno, da bi živel zdravo, zdravo pa je to, kar je določeno, je sovražnik korporacij in v zadnji instanci celo sovražnik samega Imperija, ki je racionalno Vse.

Zdravje za vse je zato hrbtna stran nekega drugega oblastnega projekta, ki ga lahko spremljamo vsak dan, ima pa obliko izvažanja demokracije z orožjem tja, kjer je domnevno še ne poznajo. Zdravje je torej kot demokracija: oboje morajo imeti vsi. Kdor se bo upiral, mu ne bo lahko, nihče mu ne bo prizanašal.<sup>10</sup> Ali drugače rečeno: danes so ljudje lahko le svobodno podrejeni oblastni praksi in ideji zdravega življenja, vsaka druga oblika svobodnega delovanja je problematična in nezaželena.

## Tretjič: Zdravje kot dogodek

Je lahko le nekaj novega, je lahko le vselej nova norma. Nič od tega ne more biti iz vrste rakaste proizvodnje dobrin in storitev, ki se jim vsak dan pridružujejo nove. V resnici namreč niso nove, saj so le različice starega. V njih ni ničesar inventivnega, kajti inventivno vselej nujno naredi luknjo v realnosti. Prekine njen tok in ga radikalno blokira. Danes je tak preboj (skoraj) nemogoč. In prav ideja zdravja je v tej perspektivi zelo zanimiva, kajti ponujajo ga kot dokončno obliko pravega in normalnega življenja. Namesto da bi ljudje spoznali, da taka oblika ravno ne obstaja, se trudijo, skladno z načelom neskončnega prilagajanja, doseči zdravje, ki se nujno odmika kot obzorje.

Znotraj takega obzorja je nemogoče prepoznati to, kar imenuje Badiou dogajanje resnice. Posledice so katastrofalne. Ljudje se svobodno prilagajajo novim idejam in praksam zdravega življenja, obenem pa se odpovedujejo možnosti, da bi jih zgrabila resnica njihovega družbenega početja, kar bi jim kot posameznikom prineslo olajšanje, osvoboditev in možnost

etičnega delovanja, ki jo je Badiou prepoznal v polju subjekta, tistega subjekta namreč, ki je zmožen zvestobe resnici, ne pa prilagajanja in boja za preživetje na svobodnih trgih.

Zvestoba resnici pomeni tudi način doživljanja realnosti, ki je sočasno prisotna in odsotna. Kaj to pomeni?

Predvsem pomeni, da presega še vedno prevladujoče razmišljanje o tem, da so posamezniki sami odgovorni za razvoj lastne identitete, za svoje zdravje in za svojo srečo. Če je v takem razmišljanju človek ego ali nekakšna modernistična osebnost, ki svobodno raste sama od sebe in sama iz sebe, je v naprednejši obliki razmisleka o naravi človeškega bitja le-to čisto nekaj drugega. Ni nevprijetni izraz koherentnega jaza, ki vselej-že obstaja, temveč je *problem*.

Perspektiva se zaradi tega popolnoma obrne oziroma spremeni. Zdravje nenadoma ne more biti tak-in-tak način življenja, ki se pač prilega koherentnemu jazu, obenem pa je še demokratičen, temveč postane problem, ki ga ni mogoče enoznačno razrešiti; prav zato je vselej nekaj novega. Človek ni več bitje, ki se prilagaja zunanjim kulturnim in družbenim pričakovanjem, temveč je subjekt, ki prav ne more postati konsistenten, ki se dobesedno ne more prilagoditi, tudi če si to zelo iskreno in *avtentično* želi; vselej je lahko zgolj drugačen ali *drugi*, kar je sicer že po svoji naravi.

Razvijanje zdravja in zdravega načina življenja zaradi povedanega ne more biti kultiviranje, ne more postati predmet napredovanja ljudi k oblikovanju harmonične družbene celote, ne more biti individualno usposabljanje, katerega cilj je nekakšno razsvetljeno stanje skladne povezanosti duha in telesa.

V orisani perspektivi ne govorimo o posamezniku, ki postaja zrela, zdrava osebnost v zdravem družbenem okolju, temveč govorimo o želečem subjektu, ki po-staja, kot bi dejal Deleuze, in ga razumemo kot singularnost (Goodchild, 1996).

## Sklep

Zdravje za vse je sodobni prijazni in socialni kapitalistični ideološki slogan, narejen za ljudi, ki živijo v spektakelski družbi kot terminalni subjekti ali absurдни svobodni podložniki. Če je v njej *reality show* tipa *Big Brother* zgolj patetična simulacija realnosti, spretno narejena tako, da ohranja pri življenju in sproti utrjuje dominantne vrednote ter klišeje, je res tudi to, da sočasno ustvarja probleme in njihove rešitve, ki so do najmanjšega detajla prilagojeni logiki konformizma in neoliberalnih utopij; prostor družbenega je tako povsem totaliziran, zaprt, zato se življenje na zaslonih povsem ujema z življenjem zunaj njih.

Kaj to pomeni za vse, ki hočejo biti zdravi? Tole: ljudje naj skrbijo za svoje zdravje tako, da bo postalo del družbene odgovornosti in del tega, kar Nikolas Rose imenuje *demokratska obliacija* (Rose, 1999). Zato se načini zdravega življenja povezujejo ne le z oblikami družbenega življenja, temveč zlasti s psihologijo majhnih skupin, kakršne nastajajo v *resničnostnih šovih*, in z metodologijo raziskav, s katerimi sociologi ugotavljajo javno mnenje. Ljudje zaradi tega niso le vse bolj zdravi, temveč so tudi čedalje bolj svobodni sužnji novih tehnik demokratičnega vladanja nad njimi. Ali po domače povedano: ljudje naj svobodno odločajo, katere vnaprej pripravljene vloge v igri ali simuliranem resničnostnem šovu, ki ves čas že teče v empiričnem družbenem polju, bodo odigrali.

Odigrali jih bodo natanko tako, kot je prikazano v *resničnostnih šovih*, ki jih je mogoče spremljati na zaslonih. V njih se protagonisti nenehno disciplinirajo in radostni kažejo gledalcem, kako se je treba podrežati sistemu moči. V tem pogledu so šovi celo zares *resnični*. Še več: ljudem dajejo neposredne napotke, kako se razmerjem moči sproti prilagajati v največji meri.

*Resničnost* sicer nima nikakršne zveze z realnim življenjem, saj ga zgolj simulira. To seveda pomeni, da je z njim vendarle v neposredni zvezi: namesto reprezentacij realnega sveta imajo gledalci opraviti s simuliranimi in poenostavljenimi različicami realnosti kot konstrukcijami, znotraj katerih vsakdo najde *nekaj zase*. Prav ta izraz je ključ za razumevanje potrošniške in spektakelske kulture, ki živi natanko od istega: vsakomur ponuja *nekaj*, zato se sicer povsem nerealni *resničnostni šov* nenadoma prikaže kot čista idealizirana realnost, potrošniška in simulirana spektakelska resničnost, ki je tudi v empiričnem pogledu natanko to, kar je.

V tem je mogoče prepoznati svojevrsten obrat. Medtem ko je videti, da protagonisti v *resničnostnih šovih* ne igrajo po vnaprej pripravljenih scenarijih, pa analiza mahoma pokaže, da je njihovo navidezno *avtentično* delovanje determinirano še bolj, kot bi ga določil scenarij. Nekateri avtorji govorijo kar o *zarotniški naravi* družbenega življenja, ki izhaja natanko iz povsem določene zamisli o naravi človeškega bitja; to je mogoče kodirati, dekodirati, brisati in vsakič znova napisati oziroma poljubno določiti.

Zdrav posameznik sodobnega spektakelskega ali karnevalskega življenja, ki ga najbolje zastopajo *resničnostni šovi*, je svoboden človek brez identitete, ki prav zaradi tega nastaja sproti in se nenehno spreminja ter daje vtis različnosti, drugačnosti, razvoja, napredka, preobrazbe in seveda demokratičnosti oziroma svobode. Vse je napisano že vnaprej, zato se v *šovih* tudi hvalijo, da ni potreben scenarij. Res je odveč, saj ga ljudje nimajo v glavah, temveč so že sami del (družbenega) scenarija, ki se mora le še multiplicirati. Še nikoli v zgodovini človeštva se ni zgodilo, da bi bili različni ljudje tako enaki in tako odvisni od družbenih scenarijev, pri čemer niti ne vedo, da so sami zgolj krparija podatkov, informacij, novic, informacij, podob in prizorov, ki so vse okoli njih in se nenehno množijo.

Nedoločena identiteta sodobnega potrošnika ima še eno ime: *terminalni subjekt* (*the terminal subject*) (Bukatman, 1993). To je človeško bitje, ki v svetu simulacij sprejme vsako simulacijo brez ugovora in brez spraševanja po njenem globljem pomenu. Njegovo delovanje je povsem racionalno, saj simulacije nimajo kakega globljega pomena in ga niti ne želijo imeti.

V tej perspektivi je zdravo življenje natanko tisto, ki ga ni mogoče določiti. Je torej izjema ali presežek nad vsakim spektaklom, *resničnostnim šovom* in medicinsko pridigo.

V obdobju, ko se civilna družba spretno preobraža tako, da se čedalje bolj sklada s kapitalistično proizvodnjo vse bolj bizarnih dobrin, v obdobju, ko svobodo in demokracijo izvažajo kot najnovejše kapitalistične izdelke, njihovo proizvodnjo pa branijo z orožjem, v času torej, ko se bliža splošna stavka, ki bo na novo definirala koordinate vsakdanjega življenja, v obdobju karnevalskega kapitalizma, v katerem ni na obzoru kljub temu tako rekoč nikakršne emancipatorne ideje ali prakse, bi morali namesto zdravja za Vse zagovarjati čisto multipliciteto brez Enega, tj. matematiko. Zato se namesto z zdravim življenjem raje ukvarjajte z matematiko; potem bo ponovno mogoče resno govoriti o demokraciji, svobodi in napredku družbenega življenja.

## Literatura

- ARIELY, D. (2008): *Predictably Irrational: The Hidden Forces That Shape Our Decisions*. New York, HarperCollins.
- BAUDRILLARD, J.: Global Debt and Parallel Universe. Na <http://www.egs.edu/faculty/ baudrillard/ baudrillard-global-debt-and-parallel-universe.html>.
- BONABEAU, E., THÉRAULAUZ, G. (1999): *Swarm Intelligence: From Natural to Artificial Systems*. Oxford, Oxford University.

- BUKATMAN, S. (1993): *Terminal Identity: The Virtual Subject in Post-Modern Science Fiction*. Durham, Duke University Press.
- FOX, N., WARD, K. (2006): *Health identities: from expert patient to resisting consumer*. *Health. let.* 10(4), str. 461–479.
- GOODCHILD, P. (1996): *Deleuze and Guattari: An Introduction to the Politics of Desire*. Sage. CA, Thousands Oaks.
- HALLWARD, P. (2003): *Badiou: A Subject to Truth*. Minnesota, MUP.
- LUPTON, D. (1995): *The Imperative of Health: Public Health and the Regulated Body*. SAGE.
- LUPTON, D. (2003): *Medicine as Culture: Illness, Disease and the Body in Western Societies*. SAGE.
- ROSE, N. (1999): *Governing the Soul: The Shaping of the Private Self*. New York, Free Association Books.
- SPINOZA, DE B.: *A Theologico - Political Treatise*. Na <http://www.yesselman.com/ttpelws1.htm>.
- WILLIAMS, J. (1998): *Leibniz on Perfection and Contingency*. Na [http://ambient.2y.net/jon/philo/leibniz\\_perfection\\_contingency\\_1.html](http://ambient.2y.net/jon/philo/leibniz_perfection_contingency_1.html).
- ŽIŽEK, S. (1997): *The Plague of Fantasies*. London, Verso.
- Divine Violence and Liberated Territories: SOFT TARGETS talks with Slavoj Žižek. <<http://www.softtargetsjournal.com/web/zizek.php>>